

* สุปัตรา สิริวัฒน์

อัครศิลปินแห่งกรุงรัตนโกสินทร์

"เราจะครองแผ่นดินโดยธรรมเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม" เป็นพระปฐมบรมราชโองการในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช महाराजมหิตลธิเบศร รมาทิบดีนทร์ สยามินทรธิราช บรมนาถบพิตร ที่ทรงพระราชทานแก่พสกนิกรชาวไทยในวันพระบรมราชาภิเษก **๑๗** พฤษภาคม ๒๕๑๙ ตลอดระยะเวลา ๖๐ ปี ที่ทรงครองราชย์ นับเป็นบุญอย่างยิ่งของพสกนิกรชาวไทย ที่มีพระมหากษัตริย์ผู้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจด้วยพระเมตตา พระวิริยะอุตสาหะโดยมิได้ทรงเห็นแก่ความสุขส่วนพระองค์ ทรงสร้างความเจริญมั่นคงให้กับประเทศชาติ ทรงทำคุณประโยชน์แก่สังคมและประชาชนคนไทยให้อยู่เย็นเป็นสุข ดังจะเห็นได้จากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัล "ความสำเร็จสูงสุดด้านการ

พัฒนามนุษย์ (UNDP Human Development Lifetime Achievement Award)" ในฐานะ

* บรรณารักษ์ชำนาญการ 8 สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ที่ทรงมุ่งมั่นบำเพ็ญพระราชกรณียกิจนานัปการ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของปวงชนชาวไทยอยู่เป็นนิจ จึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่าทรงมีพระราชปณิธานอันแน่วแน่ตามพระปฐมบรมราชโองการในการทรงทำหน้าที่พระมหากษัตริย์ที่ทรงคุณอันประเสริฐต่อพสกนิกร ทรงปฏิบัติในทศพิธราชธรรม ทรงทำนุบำรุงบ้านเมืองให้เจริญทัดเทียมนานาอารยประเทศในทุกๆ ด้านมาโดยตลอด นับแต่ทรงขึ้นครองราชย์จนถึงปัจจุบัน

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนอกจากจะทรงเป็นประมุขของประเทศที่ทรงได้รับการยกย่องจากพสกนิกรชาวไทยและจากนานาอารยประเทศว่าทรงเป็น "พระมหากษัตริย์นักพัฒนา" แล้ว ยังทรงเป็น "อัครศิลปิน" ทรงมีพระอัจฉริยภาพในศิลปะด้านต่างๆ ซึ่งคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติได้ทูลเกล้าฯ ถวายพระราชสมัญญา "อัครศิลปิน" แปลตามศัพท์ว่า "ผู้มีศิลปะอันเลอเลิศ" หรือ "ผู้เป็นใหญ่ในศิลปะ" พระองค์ทรงเป็นเลิศในศิลปะทั้งมวล ทรงได้รับการยกย่องสดุดีพระเกียรติคุณทั้งจากพสกนิกรและศิลปินทั่วโลก ในพระ

ปรีชาสามารถอย่างหาที่เปรียบมิได้ พระอัจฉริยภาพที่แสดงความเป็นอัจฉศิลป์ สามารถจำแนกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

พระอัจฉริยภาพด้านจิตรกรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสนพระราชหฤทัยงานด้านจิตรกรรมมาตั้งแต่พระชนมายุได้ 10 พรรษา โดยทรงซื้อตำราศิลปะมาศึกษาเองและหลังจากศึกษาตำราทางด้านศิลปะแล้ว หากพระองค์สนพระราชหฤทัยผลงานของศิลปินคนใด ก็จะเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรถึงวิธีการทำงานของศิลปินคนนั้นอย่างใกล้ชิด และ ถ้าหากทรงสงสัยก็จะมีพระราชปฏิสันถาร ทรงสั่งเกตการใช้สี การผสมสี ตลอดจนเทคนิคการวาดภาพของศิลปินแต่ละคนจนเข้าพระราชหฤทัยอย่างถ่องแท้ จากนั้นจะนำวิธีการต่างๆ มาทรงทดลองปฏิบัติด้วยพระองค์เองจนเกิดความชำนาญ

ในพ.ศ. ๒๕๐๒ ทรงเริ่มเขียนภาพจิตรกรรมฝีพระหัตถ์อย่างจริงจัง ส่วนใหญ่ทรงเขียนภาพในตอนเย็นหลังจากทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแล้ว และผลงานฝีพระหัตถ์เริ่มเผยแพร่มากขึ้น ในโอกาสสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ครบ ๒๐๐ ปี กรมศิลปากรได้รับพระราชทานพระบรมราชานุญาต จัดนิทรรศการจิตรกรรมฝีพระหัตถ์ขึ้น ณ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ หอศิลป์ มีจำนวนถึง ๔๗ ภาพ สามารถจำแนกได้ ๓ ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่ ภาพเหมือนจริง (realistic) เอ็กซ์เพรสชันนิซึม (expressionism) และศิลปะแบบนามธรรม (abstractionism) พระอัจฉริยภาพทางด้านจิตรกรรมของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นที่ยกย่องและกล่าวขานกันเป็นอย่างยิ่งทั้งพสกนิกรชาวไทยและชาวต่างประเทศมาจนถึงปัจจุบัน

พระอัจฉริยภาพด้านประติมากรรม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงศึกษาค้นคว้าเทคนิควิธีการต่างๆ ทั้งการปั้น การหล่อ และการทำแม่พิมพ์ ทรงเข้าพระราชหฤทัยถึงกระบวนการและขั้นตอนของงานด้านนี้เป็นอย่างดี โดยทรงศึกษาจาก

หนังสือทางด้านศิลปะและทรงลงมือปฏิบัติด้วยพระองค์เอง ประติมากรรมฝีพระหัตถ์เป็นประติมากรรมลอยตัว (round relief) มี ๒ ชิ้นได้แก่ รูปปั้นดินน้ำมันเป็นรูปผู้หญิงเปลือยนั่งคุกเข่า ความสูง ๙ นิ้ว และ พระรูปปั้นสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ครึ่งพระองค์ความสูง ๑๖ นิ้ว

นอกจากนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวยังทรงสนพระราชหฤทัยในการสร้างพระพุทธรูปเป็นอย่างยิ่งเช่น เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๘ พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพุทธรูปปางประทานพร ภปร. เป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามตามที่พระองค์ได้ให้แนวพระราชดำริแก่ช่างปั้นเป็นพระพุทธรูปที่มีลักษณะเข้มแข็งแต่ไม่แข็งกระด้างอ่อนโยนแต่ไม่อ่อนแอ โดยมีพระเมตตาสงบและเยือกเย็น สุขุม และทรงทดลองหล่อพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ขนาดหน้าตัก ๙ นิ้ว ๒ องค์ ต่อจากนั้นมีพระราชกระแสรับสั่งให้ช่างหล่อ หล่อพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ด้วยทองสัมฤทธิ์ขนาดหน้าตัก ๙ นิ้ว จำนวน ๑๐๐ องค์ และโปรดเกล้าฯ ให้มีฐานเป็นกลีบบัว โดยมีพระราชประสงค์เพื่อพระราชทานไปประดิษฐาน ณ จังหวัดต่างๆทั่วพระราชอาณาจักร

พระอัจฉริยภาพด้านการถ่ายภาพ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในการถ่ายภาพมาตั้งแต่ครั้งยังทรง พระเยาว์ ทรงฝึกฝนด้วยพระองค์เองจนทรงเป็นนักถ่ายรูปผู้มีพระปรีชาสามารถยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นกล้องธรรมดาหรือกล้องถ่ายภาพยนตร์ ทรงเชี่ยวชาญในการล้างฟิล์ม การอัดขยายภาพ ทั้งภาพขาว-ดำ และภาพสี โดยทรงจัดทำห้องมืด (dark room) ขึ้นในบริเวณชั้นล่างของตึกที่ทำการสถานีวิจัย อ.ส. ด้วยมีพระราชประสงค์ที่จะทรงสร้างภาพให้เป็นศิลปะที่ถูกต้อง รวดเร็วด้วยพระองค์เอง และพระองค์ยังทรงสนพระราชหฤทัยที่จะคิดค้นหาเทคนิคใหม่ๆ ในการถ่ายภาพอยู่เสมอๆ

พระอัจฉริยภาพด้านหัตถศิลป์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยในงานช่าง โดยพระองค์ได้ทรงประดิษฐ์ของเล่นด้วยพระองค์เอง เช่น เครื่องร่อนและเรือใบจำลอง เป็นต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโปรดกีฬาเรือใบเป็นอย่างยิ่ง และทรงสนพระราชหฤทัยในงานช่างมาแต่ครั้งทรงพระเยาว์ จึงโปรดที่จะต่อเรือใบพระที่นั่งด้วยพระองค์เอง เรือใบฝีพระหัตถ์ที่สำคัญมี ๓ ประเภท ได้แก่ เรือใบประเภทเอ็นเตอร์ไพรส์ (International Enterprise Class) เรือใบประเภทโอเค (International OK Class) และเรือใบประเภทม็อธ (International Moth Class)

จากทหรีทรงสนพระราชหฤทัยในกีฬาเรือใบเป็นอย่างยิ่ง ประกอบกับทรงมีพระปรีชาสามารถทางการช่าง จึงทำให้ทรงมีผลงานการออกแบบและต่อเรือใบที่ตีเลิศ อีกทั้งทรงพิชิตเหรียญทองในการแข่งขันกีฬาแหลมทองครั้งที่ ๔ ณ ประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๑๐ ด้วยเรือที่ทรงต่อขึ้นด้วยพระองค์เอง ดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเป็นอัจฉริยะทางการช่างอย่างแท้จริง

พระอัจฉริยภาพด้านดนตรี

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสนพระราชหฤทัยเรื่องดนตรี ทรงฝึกหัดดนตรีประเภทเครื่องเป่าต่างๆ โดยมีพระอาจารย์ถนอมคำแนะนําดำเนินตามแบบฉบับการศึกษาวิชาดนตรีแบบสากล พระองค์ทรงเรียนรู้เรื่อง การเขียนโน้ต และฝึกฝนบรรเลงดนตรีในแนวคลาสสิกเป็นเวลา ๒ ปี เมื่อพระองค์ทรงฝึกฝนดนตรีคลาสสิกจนเป็นที่เข้าใจแล้ว พระองค์ได้ศึกษาดนตรีในแนวแจ๊ส (Jazz) ซึ่งเป็นแนวดนตรีที่มีความตรงกันข้ามกับดนตรีแนวคลาสสิกอย่างสิ้นเชิง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงศึกษาประวัตินักดนตรีแจ๊สที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก พระองค์ทรงโปรดสไตลส์ การเป่าโซปราโน แซกโซโฟน ของชิตินี เบเซ่ ออโต แซกโซโฟนของจอห์นนี่ ฮอดเจส์ ทรงโปรดเปียโนและวงดนตรีของ ดยุค เอลลิ่งตัน โดยทรงซื้อแผ่นเสียงที่พระองค์ทรงโปรด เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการเล่นดนตรีของนักดนตรีเหล่านั้น จากนั้นพระองค์จะทรงบรรเลง

ดนตรีสดแทรกกับแผ่นเสียงของนักดนตรีที่พระองค์ทรงโปรด นอกจากนี้ยังมีพระปรีชาสามารถเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่า ซึ่งได้แก่ แซกโซโฟน คลาริเน็ต และทรัมเป็ตแล้ว พระองค์ยังทรงกีตาร์และเปียโนได้อีกด้วย การที่พระองค์ได้ทรงศึกษาดนตรีมาเป็นอย่างดี ทำให้พระองค์สามารถ ทรงดนตรีร่วมกับวงดนตรีได้ทุกวงทั้งวงของไทยและของต่างประเทศ

ในด้านดนตรีแจ๊สนั้น ทรงสามารถทรงดนตรีได้ทั้งชนิดที่มีโน้ตและไม่ต้องมีโน้ต ซึ่งพระอัจฉริยภาพของพระองค์ปรากฏอย่างเด่นชัดในการทรงดนตรีแจ๊สก็คือ ตอนที่ต้องเดี่ยว (Solo) ด้วยพระองค์เอง ซึ่งการเดี่ยวดนตรีแจ๊สนั้นนับเป็นเรื่องที่ยาก ทั้งนี้เพราะการเดี่ยวดนตรีแจ๊ส ผู้เล่นจะต้องแต่งเนื้อหาขึ้นมาใหม่ด้วยปฏิภาณที่ฉับพลันและต้องให้อยู่ในกรอบของจังหวะแนวเพลงนั้น พระองค์โปรดดนตรีแจ๊ส ดิกซีแลนด์ (Dixieland Jazz) ซึ่งเป็นดนตรีสไตล์ชาวอเมริกันแห่งเมืองนิวออลีนส์ เป็นแนวเพลงดนตรีที่มีความสนุกสนานเบิกบาน เปิดโอกาสให้ผู้เล่นแสดงความสามารถเฉพาะ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนำแนวทางการตั้งวงดนตรีแนวนี้มาจัดตั้งวงดนตรีของพระองค์ขึ้นในยุคแรกในพระที่นั่งอัมพรสถาน ทรงใช้ชื่อว่า "วงลายคราม"

พระอัจฉริยภาพด้านเพลงพระราชนิพนธ์

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ได้พระราชนิพนธ์เพลงมาตั้งแต่ครั้งยังดำรงพระยศเป็นพระอนุชาธิราช ใน พ.ศ. ๒๔๘๙ ทรงพระราชนิพนธ์ทำนองเพลงแล้วโปรดเกล้าฯ พระราชทานไปยังวงดนตรีต่างๆ ในสมัยนั้น เช่น วงดนตรีสุนทราภรณ์ วงดนตรีดุริยางค์โยธิน และวงดนตรีประจำมหาวิทยาลัยต่างๆ และวงดนตรีเหล่านั้นได้เผยแพร่เพลงพระราชนิพนธ์ของพระองค์อย่างสม่ำเสมอ ทรงมีความรู้ในทฤษฎีการประพันธ์เพลงเป็นอย่างดี ในการพระราชนิพนธ์ทำนองเพลง พระองค์จะใช้คอร์ดดนตรีที่แปลกใหม่และซับซ้อน ทำให้เกิดเสียงประสานที่ไพเราะจนเป็นอมตะในแบบฉบับเฉพาะ

เพลงพระราชนิพนธ์เพลงแรกของ พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวคือ เพลงแสงเทียน เป็นเพลงบลูส์ ซึ่งลักษณะของเพลงบลูส์ (Blues) เป็นสไตลหนึ่งของคนตรีแจ๊สที่นิยมกันมากในประเทศสหรัฐอเมริกา ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๔๓ เป็นเพลงที่มีเสียงโน้ตแปรงหู ช่วงจังหวะคล้ายขัดธรรมชาติในบางครั้ง ซึ่งความรู้สึกที่ขัดแย้งของเสียงจังหวะนี้เองที่ทำให้ดนตรีแจ๊สมีรสชาติที่ตื่นเต้นแตกต่างไปจากการเล่นดนตรีแบบดั้งเดิมของคนตรีตะวันตก ฟังแล้วเกิดความรู้สึกที่ทำนาย

ปัจจุบันมีเพลงที่พระองค์พระราชนิพนธ์ รวมทั้งสิ้น ๔๒ เพลง อาจกล่าวได้ว่าบทเพลงพระราชนิพนธ์ต่างๆ ได้กลายเป็นเอกลักษณ์ลักษณะของชาติไทย เพราะบทเพลงพระราชนิพนธ์ คือ ทำนองเพลงอันไพเราะที่ทุกคนรู้จักดีและสามารถร้องเพลงได้ขึ้นใจ ในปัจจุบันเพลง "พรปีใหม่" ได้กลายเป็นเพลงประเพณี ในวันส่งท้ายปีเก่าและต้อนรับปีใหม่ของคนไทย ในสถาบันการศึกษาระดับสูงของประเทศ "มหาจุฬาลงกรณ์" "ยูงทอง" และ "เกษตรศาสตร์" ได้กลายเป็นเพลงอันศักดิ์สิทธิ์ประจำมหาวิทยาลัยอันเก่าแก่ทั้งสามแห่ง และในวงราชการทหาร "มาร์ชราชวัลลภ" และ "มาร์ชธงชัยเฉลิมพล" ได้กลายเป็นแบบฉบับของดนตรีมาร์ชที่ใช้บรรเลงประจำปี ในพระราชพิธีอันสำคัญยิ่งของชาติคือ พระราชพิธีปฏิญาณตนและตรวจพลสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา

จากลักษณะพิเศษต่างๆ ของเพลงพระราชนิพนธ์นั้น อาจกล่าวได้ว่าบทเพลงพระราชนิพนธ์ทั้ง ๔๒ เพลง เป็นพยานแห่งความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและประชาชนชาวไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นเครื่องยืนยันว่าความสุขของปวงประชา คือความสุขของพระมหากษัตริย์พระองค์นี้

พระอัจฉริยภาพด้านวรรณศิลป์และวาทยศิลป์

แม้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะทรงพระเจริญวัยและทรงเข้ารับการศึกษาที่เมืองโลซานน์ ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ตั้งแต่ทรงพระเยาว์และทรงศึกษาภาษาอังกฤษ ภาษาฝรั่งเศส ภาษาเยอรมัน และภาษาละติน แต่เมื่อได้ทรงศึกษาภาษาไทย พระองค์ทรงใช้ภาษาไทยได้เป็นที่จับใจประชาชน พระอัจฉริยภาพด้าน

วรรณศิลป์จะเห็นได้จากผลงานพระราชนิพนธ์ซึ่งมีเป็นจำนวนมาก ทั้งพระราชนิพนธ์ของพระองค์เอง และพระราชนิพนธ์แปลงานเขียนที่ทรงเห็นว่ามีความมีประโยชน์และสมควรเผยแพร่ให้พลกนิกรได้รับรู้ พระราชนิพนธ์เล่มแรก ได้แก่ พระราชนุกิจรัชกาลที่ ๔ และเล่มต่อๆ มาได้แก่

ส่วนพระราชนิพนธ์แปล ได้แก่ ตีโต จาก Tito โดย Phyllis Auty เศรษฐศาสตร์ตามนัยของพระพุทธศาสนา บทที่ ๔ เล็กดีรสโต จาก Small is Beautiful โดย E.F. Schumacher หน้า ๕๓-๖๓ นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ จาก A Man Called Intrepid โดย William Stevenson นอกจากนี้ยังทรงเขียนบทความที่พระราชนิพนธ์แปล และเรียบเรียง อีกจำนวน 10 บทความ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นพระมหากษัตริย์ที่ทรงเชี่ยวชาญหลายภาษา ทำให้พระองค์เข้าพระทัยในการที่จะพระราชนิพนธ์แปลได้อย่างผู้ที่เข้าถึงความรู้สึกนึกคิดของผู้เขียนต้นฉบับเดิมได้เป็นอย่างดี โดยทรงรู้จักเลือกสรรถ้อยคำสื่อความให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมไทยที่ผู้อ่านจะสื่อเรื่องราวได้ จะทรงแปลตามความมากกว่าแปลตามคำ ทำให้พระราชนิพนธ์แปลมีอรรถรสแบบไทย มีการแทรกพระอารมณ์ขันไว้ในที่อันเหมาะสม พระองค์เป็นผู้พิถีพิถันในเรื่องของการใช้ภาษาเป็นอย่างยิ่ง ทรงมีพระปรีชาสามารถในการใช้คำที่สูงยิ่ง การแปลพระราชนิพนธ์จากภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ พระองค์จะให้ความสำคัญในเรื่องของศัพท์เป็นพิเศษ โปรดที่จะใช้ศัพท์แปลกๆ เพื่อให้พระราชนิพนธ์เป็นพระราชนิพนธ์ที่มีสีสันเป็นลักษณะเฉพาะของพระองค์ ทั้งนี้เนื่องจากทรงเชี่ยวชาญรากศัพท์ต่างๆ เป็นอย่างดีทรงมีพระอัจฉริยะสูงส่งในเรื่องของภาษาไทย พระองค์ทรงศึกษาจากตำราต่างๆ จากประสบการณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ และยังทรงศึกษาภาษาบาลี สันสกฤต เขมรโบราณและเทวนาครีด้วย ทำให้ทรงเข้าพระราชหฤทัยเกี่ยวกับภาษาไทยได้ลึกซึ้งถึงรากศัพท์ที่ซับซ้อนเป็นอย่างดี

วรรณศิลป์อันงดงามทางภาษาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมิได้มีเฉพาะในงานพระราชนิพนธ์เท่านั้น หากแต่ยังทรงมีพระอัจฉริยะในด้านวาทยศิลป์ ทรงใช้ภาษาสั้น กระชับ แต่มาดด้วยความหมายและกระทบความรู้สึกให้ผู้ฟังนำไปขบคิด ดังจะเห็นได้จาก

พระบรมราโชวาท พระราชดำรัสในโอกาสต่างๆ และพระราชวินิจฉัยต่างๆ ล้วนเป็นเรื่องที่พลกนิกรต่างแซ่ซ้องในพระอัจฉริยะของพระองค์

พระอัจฉริยภาพด้านภูมิสถาปัตยกรรม

งานภูมิทัศน์และการออกแบบของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นงานที่มักจะพระราชทานพระราชดำริ พระราชวินิจฉัย หรือพระราชประสงค์ให้คณะทำงานรับไปปฏิบัติ โดยมีได้ทรงปฏิบัติเอง ดังเช่นงานช่างกลุ่มอื่นๆ

การศึกษางานช่างทางด้านภูมิทัศน์และการออกแบบ จึงเป็นการศึกษาแนวพระราชดำริหรือโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวกับการวางแผนและการออกแบบสภาพแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ (environmental design and planning) ทั้งสภาพแวดล้อมที่เป็นธรรมชาติ (natural environment) และสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น (manmade environment) รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมทั้งสอง ซึ่งแบ่งการศึกษาออกเป็น ๓ ด้านคือ ด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตยกรรม ด้านผังเมือง และด้านการอนุรักษ์และส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

พระราชกรณียกิจหรือโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เกี่ยวกับงานภูมิทัศน์และการออกแบบ มีเป็นจำนวนมาก อาทิ การสร้างพระตำหนักใน ๔ ภาค การสร้างศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในส่วนภูมิภาค การสร้างอ่างเก็บน้ำ ฝายกั้นน้ำ เขื่อนกั้นน้ำในท้องถิ่นทุรกันดาร การปลูกสวนปาล์กรักษาต้นน้ำลำธาร และการสร้างถนนสร้างสะพานแก้ปัญหาการจราจร เป็นต้น

แหล่งสารสนเทศแสดงผลงานอัครศิลปิน

ผลงานซึ่งแสดงพระอัจฉริยภาพในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "อัครศิลปิน" มีแหล่งสารสนเทศให้สืบค้นตามต่างๆ ดังนี้

หออัครศิลปิน

หออัครศิลปิน ตั้งอยู่ที่ตำบลคลองห้า อำเภอ

คลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ที่แห่งนี้มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานของอัครศิลปิน โดยห้องอัครศิลปินชั้น 2 ทางเข้าด้านหน้าของห้องซ้าย-ขวา นำเสนอข้อมูลนำชมด้วยสื่อคอมพิวเตอร์ระบบสัมผัส ตรงกลางห้องของอาคาร ซึ่งเป็นจุดสำคัญของหออัครศิลปิน เป็นที่ประดิษฐานบุษบกไม้ประดับกระจกปิดทอง ภายในบุษบก ประดิษฐานพระราชลัญจกรประจำพระองค์รัชกาลที่ ๙ จำลองบนพานแว่นฟ้า ซึ่งเปรียบเสมือนตัวแทนพระองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว "อัครศิลปิน" ฐานโดยรอบบุษบกมีสื่อวีดิทัศน์แสดงพระราชประวัติและพระราชกรณียกิจจำนวน ๙ ตอน เมื่อผู้เข้าชมนั่งคุกเข่าเครื่องจะทำงานโดยอัตโนมัติ หากหลังเป็นจิตรกรรมฝาผนัง "ไตรภูมิ" ซ้าย-ขวา มีกระจกแกะลายเทพชุมนุม สื่อความหมายว่าเหล่าเทวดาล้วนสักการะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้เปรียบประดุจ "สมมุติเทพ" บริเวณโดยรอบจัดแสดงพระอัจฉริยภาพทางด้านศิลปะและวัฒนธรรมทั้ง ๙ ด้าน อันได้แก่ ด้านภูมิสถาปัตยกรรม จัดแสดงบริเวณด้านซ้ายของห้องนำเสนอด้วยสื่อวีดิทัศน์และภาพพระราชกรณียกิจหลากหลายโครงการ ด้านหัตถกรรมนำเสนอพระปรีชาสามารถในการสร้างเรือใบ "ซูเปอร์มิด" ด้วยภาพถ่ายดูราแทน แบบจำลองเรือใบซูเปอร์มิด และเครื่องมือที่ทรงใช้ในการต่อเรือประกอบเสียงบรรยายด้านวรรณศิลป์และวาทยศิลป์ นำเสนอพระปรีชาสามารถด้านการทรงใช้ภาษาในงานวรรณกรรมของพระองค์ จัดแสดงผลงานพระราชนิพนธ์ตีโต นายอินทร์ผู้ปิดทองหลังพระ พระมหาชนก และทองแดง โดยผ่านสื่อวีดิทัศน์ ภาพพลิก ๓ มิติ ประกอบเสียง ด้านจิตรกรรม ประติมากรรม และการถ่ายภาพ จัดแสดงผลงานฝีพระหัตถ์ทั้งนี้ ยังจัดแสดงโล่อัครศิลปินจำลอง พระราชดำรัส และพระราชสมัญญา "อัครศิลปิน"

ห้องอัครศิลปินชั้น 3 จัดแสดงพระอัจฉริยภาพด้านคีตศิลป์และเพลงพระราชนิพนธ์โดยเน้นการนำเสนอด้วยระบบเสียงและภาพที่สมบูรณ์แบบภายในจัดแสดงพระบรมฉายาลักษณ์ขณะทรงดนตรีขนาดใหญ่กลางห้องฉายภาพ พระบรมฉายาลักษณ์ในพระอิริยาบถต่างๆ บนเพดานโค้ง

หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9

หอสมุดแห่งนี้ตั้งอยู่ที่หอสมุดแห่งชาติ ท่าวาสุกรี ถนนสามเสน แขวงวรจักรพยาบาล เขตดุสิต กรุงเทพฯ โดยเปิดทำการทุกวันจันทร์-วันศุกร์ เวลา 9.00-16.30 น.

นอกจากหออัครศิลปินซึ่งแสดงพระอัจฉริยภาพในด้านศิลปะแล้ว หอสมุดดนตรีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ยังเป็นแหล่งสารสนเทศที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอีกแห่งหนึ่ง หอสมุดดนตรีแห่งนี้สร้างขึ้นโดยคณะดนตรี อ.ส. วันศุกร์ ในวโรกาสเฉลิมฉลองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปีของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และต้องการให้เป็นศูนย์รวมเอกสารข้อมูลเกี่ยวกับเพลงพระราชนิพนธ์ทุกรูปแบบ ไม่ว่าจะเป็นหนังสือ เอกสาร หรือโน้ตเพลง รวมทั้งสื่อโสตวัสดุต่างๆ โดยต้องการให้เป็นแหล่งให้ความรู้กับผู้ที่รักในเพลงพระราชนิพนธ์ได้เข้ามาศึกษา ค้นคว้า และสามารถฟังเพลงพระราชนิพนธ์ได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงสร้างสรรค์ผลงานด้านศิลปะอย่างยิ่งใหญ่ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ ดังจะเห็นได้จากสถาบันและมหาวิทยาลัยของรัฐหลายแห่งได้ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิต ที่เกี่ยวกับงานด้านศิลปะ อาทิ เมื่อวันที่ ๓ ตุลาคม ๒๕๐๗ สถาบันการดนตรีเมืองเวียนนา (The Institute of Music and Arts of the City of Vienna) ได้ถวายประกาศนียบัตร และสมาชิกกิตติมศักดิ์ให้แก่พระองค์ พ.ศ. ๒๕๐๘ มหาวิทยาลัยศิลปากรทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาจิตรกรรม พ.ศ. ๒๕๓๐ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรี และ พ.ศ. ๒๕๓๖ มหาวิทยาลัยมหิดลทูลเกล้าฯ ถวายปริญญาศิลปศาสตรคุณวุฒิบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาดนตรีเช่นกัน นอกจากนี้ทรงสร้างสรรค์แล้วยังทรงเป็นองค์อุปถัมภ์ที่ยิ่งใหญ่ในการส่งเสริมทำนุบำรุงศิลปะตลอดเวลายันยาวนาน ด้วยพระอัจฉริยภาพและพระราชกรณียกิจนานัปการจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดอย่างเด่นชัดว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็น "อัครศิลปิน" อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- เจริญขวัญ แพรกทอง. (๒๕๔๗). *เที่ยวท่องห้องสมุด*. กรุงเทพฯ: เวลาดี.
- ถวัลย์ มาศจรัส. (๒๕๓๙). *พระองค์คืออัครศิลปิน*. กรุงเทพฯ: ต้นอ้อ แกรมมี.
- ยูเอ็น ทูลเกล้าฯถวายรางวัล ความสำเร็จสูงสุดด้านพัฒนามนุษย์. (2549). ค้นเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙. จาก www.chaiyo.com/news/hotnews.php?mcid=1522.
- ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย. (๒๕๓๐). *อัครศิลปิน*. กรุงเทพฯ: ป. สัมพันธ์พานิชย์.
- สุกรี เจริญสุข. (ม.ป.ป.). *พระอัจฉริยภาพของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี*. ค้นเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙. จาก <http://kanchanapisek.or.th/talents/index.th.html>
- สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. *พระปรีชาสามารถในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านดนตรี*. ค้นเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙. จาก <http://kanchanapisek.or.th/talents/index.th.html>
- หออัครศิลปิน. (ม.ป.ท.). ค้นเมื่อ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๕๙. จาก <http://www.culture.go.th/supreme/main.php>
- อำภา เกิดหาญ (ผู้รวบรวม). (๒๕๔๘). *ธ ร่มเกล้า ชาวสยาม*. ปทุมธานี: สกายบุ๊กส์.